

שבת קיד

משה שווערד

1. מהרש"א על שבת דף קיד/א

מנין לשינוי בגדים כו'. לענין שינוי בגדי שבת מייתי לה דה"נ בע"ש בגדים שבישל בהן כדכתיב את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו גו' אל ימזוג בהן כוס לרבו דהיינו כסא דקידושא במעלי שבתא וק"ל:

2. שפת אמת על שבת דף קיד/א

מנין לשינוי בגדים מה"ת שנאמר ופשט את בגדיו כו' בגדים שבישל בהן קדירה כו'. יש לפרש דיום השבת חשוב לגבי ימי החול כמזיגת הכוס לגבי בישול קדירה, [ומשו"ה צריך שינוי בגדים בשבת], אי נמי י"ל דיליף מהכא שדבר זה נחשב כבוד בתורה, [כפי' רש"י שהוא דרך כבוד לפני המקום] וממילא יש לקיים בזה וכבדתו:

3. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קיד/א

מנין לשינוי בגדים מן התורה. אף על גב דילפינן זה מן וכבדתו שלא יהיה מלבושך של שבת וכו' רצה לעשות ילפותא מן המקרא, כי אותו פסוק הוא מנביאים, ונראה לי בס"ד דנ"מ למי שיש לו מעות לקנות בהם בגדי שבת ואין לו לקנות גם יין לקדוש איזה מהם קדים, וידוע דיין לקדוש דרבנן ועשו לו אסמכתא על פסוק של תורה, ואם למלבוש לא יש אסמכתא על פסוק של תורה יהיה יין קדים, ואם נמצא לו פסוק של תורה יהיה מלבוש קדים, משום דאית ליה אסמכתא על תרי קראי פסוק תורה ופסוק נביאים, ויקנה לבוש ויקדש על הפת, ועוד נראה לי בס"ד, דהוצרך ר"י למילף מהאי קרא [ויקרא ו' ד'] דפשט את בגדיו, כי מהאי קרא דוכבדתו דייק אפילו אם יחליף בגדיו אם הם שונים כמו של חול אסור, משום דוכבדתו כתיב ואין ניכר בזה כבוד שבת, דהרואהו חושב שהוא לובש בגד שלבש בחול, אך מן פסוק זה בא למידק דבעי דוקא שיחליף בגדיו, ואפילו אם הם שונים במראיהם וצורתם וחשיבותם סגי:

4. ספר שערים מצויינים בהלכה

צריך לזהר בזה. ומדינא אין חשש אפי' לקרות קר"ש, וגם לא מצינו במס' ברכות (דף כב-כה) רק צואה ומי רגלים ודבר ערוה, ועי' במס' נדה (מב:), דטומאה יש בש"ז בניגיעה, אלא דבספר חסידים (סי' תקט) כתוב, דיזהר שלא יהי' בו ובגדיו טומאת ש"ז. ועי'

כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב וכו', רבינא אמר רבד. פרש"י רבב, שומן וחלב. רבד, שכבת זרע. ומשמע מזה דת"ח

5. דף על הדף שבת דף קיג עמוד ב

בגמ': כל ת"ח שנמצא רבב על בגדו חייב מיתה וכו'.

הגאון ר' משה פיינשטיין בשו"ת אגרות משה (חלק יו"ד ב' סימן סא) נשאל אי מותר לגברים להסתכל במראה, וכתב: ואף שת"ח צריכין לדקדק בבגדיהן שיהיו נאים ונקיים ומתיישבים על הגוף כהא דר' שישא בריב דרב אידי מתנאה בסדינו הוה, בשבת דף קמ"ז ע"א, ופירש"י לאחר שנתעטף היה מתקנו על גופו ומיישבו, מ"מ אין זה באופן להתחשב בזה מדקדקים ומקפידים ביופי, אלא היא בכלל כל מעשיו שצריכים להיות נאים ומתוקנים, והוא כבוד האדם כר' יוחנן דקארי למאני מכבדותא, ועיין ברמב"ם פ"ה מדעות ה"א וה"ט, וא"צ לזה הסתכלות במראה אלא המתחשבים בזה שמקפידים להראות נאים ומקושטים, שזהו חשיבות דנשים שאסור לאנשים. עיי"ש.

6. דרכי משה על יו"ד סימן קנו

ובהג"א וסופרים המעמידים מראה בפניהם ומתכוונים להסתכל בו שלא יחשכו עיניהם שרי עכ"ל וכ"ה בהגמ"י פ"ה מה' ע"ז ובסמ"ג מתיר אם רואה בו להאיר עינו וכ"פ מהר"ר זעלקיל ז"ל דאם רואה במראה משום שיש לו נוצות בשערות או כתמים בפניו ומסירם כדי שלא יתגנה בין הבריות מותר הואיל ואין כוונתו ליפות

רק שלא יתגנה וק"ו לת"ה דלא גרע מרבב שעל בגדו דאסור לת"ח (כדאיתא שבת קי"ד). וכ"מ בתוס' פרק במה טומנין (נ). דאמרינן גורר אדם גילדי צואה בשביל צערו ואם בשביל ליפות אסור וכתבו שם התוס' אם אין שם צער אחר אלא שמתבייש לילך בין הבריות שרי דאין לך צער גדול מזה עכ"ל וה"ה האריך בזה ולבסוף כתב סוף דבר רחמנא ליבא בעי והארכתי בזה כי אינם נזהרים עכ"ל ובמרדכי פא"מ כתב די"א דמותר לראות במראה אם לא במלקט לבינות מתוך שחורות:

7. רש"י מסכת שבת דף קיד עמוד א
חייב מיתה - שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו.

8. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קיד/א
כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדיו וכו'. **נקיט חייב מיתה על צד ההפלגה**, כמ"ש דוד המלך עליו השלום [שמואל ב' י"ב ה'] חי ה' כי בן מות האיש הזה, או הכונה רצונו לומר אפשר שיבא לידי חיוב מיתה אם יזדמן שיצא חלול השם הרבה מדבר זה, **ואם כן החיוב הוא על חלול השם דכפרה שלו תלויה במיתה**, כמ"ש [ישעיהו כ"ב י"ד] אם יכופר העון זה לכם עד ימותון:

9. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף קיד עמוד א
בבנינו של עולם כו'. **דהיינו בתורה שהיתה אומנתו של הקב"ה בבריאת עולם** וע"כ הם מקפידין ביותר אפי' מצד אחד על הטומאה וק"ל:

10. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קיד/א
שם. שעוסקין בבניינו של עולם. **נראה לי בס"ד דכתיב [תהלים פ"ט ג'] עולם חסד יבנה, והיינו על ידי התורה שנקראת חסד**, דכתיב [משלי ל"א כ"ו] ותורת חסד על לשונה, לכך נתנה מימין דכתיב [דברים ל"ג ב'] מימינו יש חסד באתגלייא וחסד באתכסייא, ומספר חסד עם הכולל ע"ג, וב"פ ע"ג מספר עולם, וכן התורה נקראת חכמה, וכמ"ש [משלי ח' י"ב] אני חכמה שכנתי ערמה, וב"פ חכמה כנגד חלק הנגלה וחלק הנסתר עולים מספר עולם, ולזה אמר שעוסקין בבניינו של עולם כי בתורה שהיא ב"פ חכמה נבנה העולם, **ונראה לי בס"ד, במלוי אותיות עולם כזה עי"ן וי"ו למ"ד מ"ם יש אותיות דמיוני"ם, שהתורה הנגלה שבה הם דברים דמיונים לדברים הנסתרים העליונים, ולכן סתרי תורה נקראים כבשונו של עולם, כבשונו דייקא רמז להמלוי**, ולזה אמר וביד הנביאים אדמה, נביאים אותיות בנאים הם תלמיד חכם, אדמה שניתן להם רשות לעשות בדברי תורה דמיונים לנסתרים של מעלה:

11. חידושי אגדות למהר"ל שבת דף קיד עמוד א
זה המקפיד על חלוקו כו'. פ"י שאם אינו מקפיד על חלוקו, מכ"ש שלא היה מדקדק לראות צורת הכלי שנאבד לו, אבל אם מקפיד על חלוקו להפוך אותו כדרכו, הוא גם כן מקפיד על הכלי שנאבד להכיר אותו ומחזירין לו האבידה בטביעת עין. **ואין הטעם שהוא בשביל [כך] נאמן יותר, רק הטעם הוא שבשביל זה מכיר האבידה כאשר מקפיד על חלוקו להפוך אותו כדרכו.**

12. חידושי אגדות למהר"ל שבת דף קיד עמוד א
למנותו פרנס כו'. פ"י כי אין ראוי שיהיה פרנס רק ת"ח ואין ראוי שיהיה פרנס שאינו ת"ח וזה כמו שאמרנו למעלה, כי הת"ח בעיר דומה אל השכל שהוא בגוף אשר הוא מנהיג הגוף, וכך ראוי שיהיה מנהיג [בעיר] הת"ח דוקא והוא יהיה פרנס ולא אחר.

13. תוספות מסכת שבת דף קיד עמוד א
ואפילו במסכת כלה – [1] פ"י בקונט' דלא רגילי בה אינשי והוא נתן בלבו לגורסה ובקדושין פ"י לגריעותא בפרק האיש מקדש (דף מט:) גבי ע"מ שאני תלמיד אין אומרים כשמעון בן עזאי וכשמעון בן זומא אלא כל ששואלין אותו דבר הלכה ואפי' במסכת כלה ופ"י בקונטרס אפי' במס' כלה שהיא קלה **ונראה דהכא משמע (ואומר) דנקט ליה משום חשיבות שיודע אפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי ראוי למנותו פרנס** אבל

התם קתני דבר אחד מתלמודו משמע אפי' לא למד אלא מסכת כלה ואמר הימנה דבר אחד הרי זה חכם ומיהו בפירוש רש"י דקידושין וכן בפ"י רבינו חננאל אין כתוב בהן דבר אחד מתלמודו [2] **ורבינו יצחק מפרש דהאי מסכת כלה היינו דרשות הסדורות מהלכות החג** כדאמרינן בלא יחפור (ב"ב כב.) רב נחמן בר יצחק ריש כלה הוה וקאמר איזהו ת"ח שראוי למנותו על הציבור באתריה כדאמר בסמוך במסכת' באתריה כגון שיודע להשיב בכל מקום שישאלוהו באותה מסכת אפי' במס' כלה שרגילין בה ראוי למנותו בעירו אבל בציר מהכי אין ראוי למנותו והא דהוצרך לחזור ולהשמיענו בסמוך אי במסכת' באתריה אע"ג דכבר השמיענו כאן לפי שרוצה לחלק בין מסכת לכוליה הש"ס והשתא הוי דהכא כי ההוא דקידושין (דף מט:).

14. ספר שערים מצויינים בהלכה

ואפילו במס' כלה. ע"י בתוס' בשם רבינו יצחק דהאי במס' כלה היינו דרשות הסדורות מהלכות החג. וא"כ מאי לשון אפילו, ומפרש ביד דוד דלא מבעיא דינים הנוהגים בכל יום, דפשיטא דצריך שיהיו שגורים על פיו תדיר, אלא אפילו בהל' מועד דיש זמן לחזור עליהם בהגיע המועד אפ"ה צריך שיהיה בקי בהם ראולי יבא אחד שלא בזמנו וישאל לו. ועי' באשי ישראל דמס' כלה היא האחרונה מהמס' קטנות של בריתות, חוץ

ממס' דרך ארץ דלא שייך לשאול בה דבר הלכה, וזהו דקאמר אפי' מס' כלה, היינו שהוא בקי בכל הש"ס מתחלת מס' ברכות עד סופה מס' כלה.

15. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קיד עמוד א

אל תקברוני בכלים לבנים וכו'. ומיהו יש מקומות שהיו נוהגים בלבנים ויש שהיו נוהגים בשחורים, אלא דרבי ינאי היה משנה בעצמו שהיה חושש שלא להיות כאבל בין חתנים או כחתן בין אבלים, וכבר כתיבנא במסכת מועד קטן בס"ד.

16. רא"ש על מועד קטן פרק שלישי - סימן צד

כתב ה"ר יצחק בן גיא ז"ל מכאן אתה שומע שאבלים וקרובי המת היו נוהגין ללבוש שחורים [וחתנים] וכיוצא בהן (מדות פ"ה) לובשין לבנים ומתעטפין לבנים ...

17. ספר שערים מצויינים בהלכה

אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים. כתב הרמב"ם (תשובה פ"ח ה"ב) העולם הבא אין בו גוף וגויה אלא נפשות הצדיקים בלבד בלא גוף כמלאכי השרת. והראב"ד השיגו מהגמ' כאן ומעוד מקומות בש"ס, דמוכח דבגוייתם הם עומדים חיים, וכתב אבל אפשר שהבורא ישים גוייתם חזקות ובריאות כגוית המלאכים וכגוית אליהו זכור לטוב, ויהיו העטרות כמשמען וכפשוטן ולא יהיה משל.

18. שפת אמת מסכת שבת דף קיד עמוד א

בגמ' כשתמצא לומר לדברי ר"י נדרים ונדבות קרבים ביו"ט קצת קשה דגם למ"ד נו"נ קריבין ביו"ט הטעם דחשיב אוכל נפש הואיל והבשר נאכל לבעלים [כמ"ש התוס' לעיל (כ"ד ב) ד"ה לפי דקסבר דעיקר שחיטתן

נמי לצורך אדם ע"ש], משא"כ בחלבים שניתותרו משבת ואין זה ענין לאוכל נפש י"ל שפיר דצריך קרא להתיר וצ"ע [לא מיבעיא לשיטת התוס' בביצה (כ"ב) דכיון דא"י להקטיר האימורין ביו"ט הוי כנטמאו או שאבדו והבשר מותר באכילה ודאי אין ענין לאוכל נפש, אלא אפי' לפמ"ש התוס' בנוזר (כ"ח ב) דכיון דאין הקטרת האימורין דוחה יו"ט הבשר אסור באכילה דאיכא למימר דחשיבי הני חלבי חטאת שנותרו מכשירי אוכל נפש להתיר הבשר, מ"מ כיון שהי' יכול להקטירן ביום הו"ל מכשירי או"נ שאפשר לעשותן מעיו"ט דאסור לעשותן ביו"ט, ובל"ז נמי קשה כאן דמייתי מדכתי' עו"ש בשבתו ובעולה כו"ע מודו דאין קריבה ביו"ט, וכן הקשה הגרעק"א והניח בצ"ע, אך לשיטת התוס' והרשב"א בביצה (י"ב) דלמ"ד נו"נ קרבים ביו"ט עולות נו"נ נמי קרבים א"ש הכל]:

19. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קיד עמוד ב

והא דשרינן לה קניבת ירק מפני עגמת נפש, [1] פרש"י ז"ל לעגם נפשו, שהוא מכין ורואה המאכל ותאב לו ואינו אוכל ממנו והוא מקיים מצות ועניתם את נפשתיכם, ולפיכך לא התירו אלא מן המנחה ולמעלה שנפשו של אדם תאבה לאכול, [2] ואחרים פירשו מפני עגמת נפש כדי שלא תהא נפשו עגומה עליו במוצאי יום הכפורים שיצטרך להמתין מלאכול ויהא מעונה עד שיתקן מאכלו, והתירו לסייע ולהתחיל בו קצת מבעוד יום, [א] ולא התירו קודם המנחה כדי שלא [יהא] נראה כמתקן לבו ביום, כי מן המנחה ולמעלה דרכן של בני אדם לתקן לערב, [ב] אי נמי דקודם המנחה נפשו מתאוה לאכול וחיישינן דילמא אתי למיכל מיניה, אבל מן המנחה ולמעלה דומה כמי שיש לו פת בסלו ואינו מתאוה לאכול כל כך ולא אתי למיכל מיניה, [ג] ועוד שאם יקדים לעשות שמא יבא לבשל שהוא איסור תורה.

20. תוספות מסכת שבת דף קיד עמוד ב

ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה - לא להודיע די"ט קיל אלא להודיע שהוא לילה וכן אומר ר"י מה שתוקעים במוצאי יוה"כ אינו אלא להודיע שהוא לילה ויאכילו את בניהם שהתענו וגם להכין סעודת מוצאי יוה"כ שהיא כעין יו"ט כמו שיסד הפייטן אחר גמר מיצוי אכול בדצוי ורצוי ולא כמחזורים שכתוב בהן שהתקיעה זכר ליובל כי למה תוקעין בכל שנה ושנה וכי היה יובל בכל שנה ושנה.

21. ספר שערים מצויינים בהלכה

ואמאי ליתקע כי היכי דלידעו דשרי בשחיטה לאלתר. פרש"י אי ס"ד דרוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב, יתקע משחשיכה, לידע דשרי בשחיטה לאלתר. ופירשו התוס', לא להודיע דיו"ט קיל דהא אמרינן דאין דוחין שבות כדי להתיר, אלא כלומר ליתקע כי היכי דלידעו שהוא לילה, וכן מה שאנו תוקעים במוצאי יוה"כ אינו אלא להודיע שהוא לילה ויאכילו את בניהם שהתענו, וגם להכין סעודת מוצאי יוה"כ שהוא כעין יו"ט וכו'. מה שכתבו ויאכילו את בניהם, ר"ל אותם שהתחילו להתענות שהתענית קשה להם, ואין לצערם בחנם. ודחו התוס' הטעם שהתקיעה זכר ליובל, כי למה תוקעין בכל שנה, וכי היה יובל בכל שנה ושנה. אבל כחי הריטב"א כתב בשם רב האי גאון, הטעם משום זכר ליובל,

ולפי שאין שנת היובל ידוע, לכן תוקעין בכל שנה ושנה. ועי' בטו"ז והגר"א (סוף ה' יוה"כ), דהטעם המובחר לתקיעה זו, לסי' סילוק שכינה שנאמר (תהלים מז-ו) עלה א' בתרועה, ומה"ט אומרים ז"פ ד' הוא הא'. ובזה ניחא מש"כ המג"א, דמותר לתקוע אפי' עדיין לא יצא הכוכבים והוי עוד ביהשמ"ש, דלהתוס' שכתבו דהתקיעה לסימן שהוא לילה ויאכילו את בניהם, הא עדיין ביהשמ"מ הוא.

22. רש"י מסכת שבת דף קיד עמוד ב

אסור בקניבת ירק – II ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות, דקטרה משבת לחול, אלא אפילו האינדא דיש כאן עינוי, דהא בשאר יום הכפורים ששאר שבות אסור זה מותר, השתא דחל בשבת - לא שרו רבנן.

23. תוספות מסכת שבת דף קיד עמוד ב

אלא לקניבת ירק – [1] נראה לר"י דאסמכתא בעלמא הוא דאי מדאורייתא ביוה"כ נמי ליתסר והא דאמר בפרק כלל גדול (לעיל עג:): האי מאן דקניב סילקא חייב שתים התם מיירי במחובר והכא איירי בתלוש כדפירש בקונטרס ולא דמי להא דאמר בפרק כלל גדול האי מאן דפריס סילקא חייב משום טוחן דהתם מיירי כשעושה חתיכות דקות מאד והכא מיירי כשעושה חתיכות גדולות.

24. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קיד עמוד ב

יום הכפורים שחל להיות בשבת וכו' למאי אילימא [וכו']. פרש"י ז"ל למאי אתא קרא, אילימא לקניבת ירק מן המחובר, והא כתיב וכל מלאכה לא תעשו, אלא לקניבת ירק [בתלוש] ש"מ, וק"ל דהא קניבת ירק אינה מלאכה ודאי אלא שבות דרבנן וכדבעינן לפרושי כאן (להלן ד"ה מותר), [דאי] מלאכה היא היכי משתריא ביום הכפורים משום עגמת נפש, וא"כ היכי אמרינן דכי כתיב שבתון אתא למימר קניבת ירק שהוא שבות דרבנן, וכי תימא דמדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא, היכי נקיט תלמודא האי לישנא למאי אי למלאכה וכו', דמשמע דאנן דרשינן קרא ממש ומדינא דאורייתא, [2] וי"ל דהא כתיבנא במסכת ראש השנה (ל"ב ב') [דאע"ג] דדברים שהם משום שבות פרטיהן מדרבנן מ"מ יש שבות כללי מן התורה, שאם לא כן אין לנו מנוחה בשבת מן התורה דהא כל מקח וממכר מותר, אלא ודאי שבות כללי דאורייתא ומסרו הכתוב לחכמים ופרטיהן מדרבנן, וקס"ד דגלי לן קרא הכא דאפילו קניבת ירק שהוא שבות דרבנן, ובעו רבנן למישרי ביום הכפורים, דליתסר בשבת שהוא יום הכפורים, כנ"ל.

25. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קיד עמוד ב

מותר בקניבת ירק. [1] פרש"י ז"ל להסיר העלים העליונים שהם רעים, והקשו עליו דאם כן מלאכה גמורה היא דהיינו בורר ואנן לא שרינן אלא שבות דרבנן, [2] ופירשו בתוספות לחתוך ירק, ולא לחתכם הדק דאם כן הוה ליה טוחן כדאמרינן בפרק כלל גדול (לעיל ע"ד ב') דמאן דפריש סילקא חייב משום טוחן, אלא להפריד העליון מן קלח שלהם, [3] ורבינו הגדול פירש הדחת ירק שהוא שבות דרבנן מפני שהוא מתקן אוכל, וכן אמרו בירושלמי (ה"ג) ובתוספתא (פי"ג ה"ח) מותר להדיח כבשין ושלקין.

26. רש"י מסכת שבת דף קיד עמוד ב

אלא לאו לקניבת ירק - בעלמא, בתלוש, דמידי דלאו מלאכה קאי עליה בעשה דשבתון שבות, וכיון דמדאורייתא אסור בכל שבתות השנה - הכא לא שרינן ליה משום עגמת נפש למידחי איסור דאורייתא, ובשאר יום הכפורים שרי לעגמת נפש, ואף על גב דכתיב ביה נמי שבתון שבות - לאו ממלאכה הוא, אלא מכל דבר המעכב מלהתענות, מדסמיכין לו עניותם, הכי דרשינן לה בפרק בתרא דיומא (עד, א) לרחיצה וסיכה ודומין להם.

27. רש"י מסכת שבת דף קטו עמוד א

מותר בקניבת ירק - דשבות לאו איסורא דאורייתא הוא, אלא דרבנן, והכא משום עגמת נפש, שמתקן ואינו אוכל, והרי קרוב לעינוי - שרי, ודווקא מן המנחה ולמעלה, שהוא שואף ומצפה לעת אכילה, ואיכא עגמת נפש טפי.

28. רש"י מסכת שבת דף קטו עמוד א

אתא איגרתא ממערבא כו' - כי היכי דלקבלו מיניה.

29. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קטו/א

א"ל אתיא אגרתא ממערבא משמיה דר"י דאסור. נראה לי דלא שיקר חס וחלילה, דלא א"ל על קניבת ירק אלא בסתם, וכיון על אגרת אחרת שבאה להם לאסור בדבר אחר:

1. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קיד/א

שם. זה המקפיד על חלוקו להפכו. פירוש בעת שאוכל מקפיד על חלוקו שלא יהיה סרוח על כפות ידיו ויתלכלך, וכן כשעוסק במלאכה מהפך חלוקו מלפניו שלא יתלכלך, וכיון דמקפיד כל כך גם על חלוקו שהוא פנימי שמע מינה דנוהג כן בשאר תכסיסי תלמידי חכמים, אבל אם אינו נוהג בכך יאמרו העם הארץ אין זה תלמיד חכם ולמה תחזירו לו אבדה בטביעות עין, כי העמי ארצות אין יודעים תורה ורק רואין עניינים חצונים המורין ומעידין שהוא תלמיד חכם, ונראה לי בס"ד, המדות של האדם הטבעיות שנוולד בהם כמו כעס וקנאה ותאוה נקראים בגדים, וכמ"ש [קהלת ט' ח'] בכל עת יהיו בגדיך לבנים, וכמ"ש מהרש"א ז"ל, והוא מקפיד להפוך אותם לטובה ויושר של תורה:

2. ספר שערים מצויינים בהלכה

זה המקפיד על חלוקו להופכו. מפרש הגר"א ביאור לשה"ש (א-ה) עפ"י מש"כ הרמב"ם (דעות פ"ב ה"ב) דבכדי לתקן מידה המגונה צריך להטות עצמו אל הקצה השני, ואח"כ ישוב אל הדרך הממוצעת, והמדות של אדם הם הבגדים שלו. חלוקא דרבנן, וזהו הפירוש המקפיד על חלוקו להופכו, שיודע להפך את מידותיו אל הקצה האחר עד שמעמידן בדרך הבינוני.

3. דף על הדף שבת דף קיד עמוד א

בגמ': איזהו ת"ח וכו' המקפיד על חלוקו להופכו וכו'.

הגר"א בפירושו לשיר השירים (פרק ה פסוק ג) כתב לבאר דמה שכתוב חלוקו הרמז הוא למידותיו של התלמיד חכם, כמו שאמרו ולקח הכהן מדו בד - מדו כמדתו. [ונקראו המידות לבושים שכשם שבמלבושים מתראה הלוכלב ובהם גם מסתתר, כך גם במידות יש שבהם מתראות ומתגלות כמידות החסד והרחמים ויש שמסתתר בהם כמידות הצניעות והענוה. וב' עניני לבוש איכא מלבושי צניעות ומלבושי כבוד. וכנגדם מצינו לבורא שמתגלה במידותיו בב' סוגי המלבוש, "אלביש שמים קדרות" "והוד והדר לבשת". והם כתנות עור, וכתנות אור].

והגר"א שם פירש, הקפידה שלא להפך לבושו בענין המידות שיש בהם ההפכין, ומתהפכין ממידה טובה למידה רעה וצריך שמירה שלא להפכן [ועי' עוד בליקוטים דף קיד, ב מדפי הספר ד"ה איזה ת"ח שחילק בין צד המלבוש הפנימי שכולו קודש, לחיצון ששם סביב רשעים יתהלכין]. ע"כ.

ובקובץ מוריה (שנה כג קו' ו - ט ע' רנה) הוסיף עוד בזה: י"ל שהכוונה שאין ת"ח מהפך מידותיו בכך שמפריד בין הנהגת "החוי" להנהגת הפנים, והכוונה, שלעצמו הוא מדקדק במידותיו ומעמיד עצמו בקו הדין אך לאחרים מוותר ויוצא מגידרו עד שיעור מלא וגדוש. ונמדד הת"ח בסימנים אלו, ואם מצויים הם בו מחזירין לו אבידה בטביעת עין, כי אפשר לסמוך שטובה ראייתו להבדיל בין הדברים השייכים לו לבין "המחוי" לו שאינו מחלקו. ועי' זבחים (ק"ח, ב) מעלת יוסף הצדיק שלא רצה ליזון בעיניו במה שאינו שלו, וזכה שנקבע גבולו בכל הרואה, דכל שנראה לו נחשב מחלקו. עכ"ד ודפח"ח.